

پیاده سازی نظام یارانه مستقیم و مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی در چارچوب نظریه اقتصاد سیاسی (شواهد تجربی: بورس اوراق بهادار تهران)

علی مسیبی بهروز

دانشجوی دکتری تخصصی رشته حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
Behrooz7677@gmail.com

فرزانه حاجی حسنی

استادیار و عضو هیات علمی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)
f.hajihassani@yahoo.com

حمیدرضا وکیلی فرد

دانشیار و عضو هیات علمی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
Vakilifard.phd@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۸/۱۸ تاریخ پذیرش: ۹۸/۱۱/۲۳

چکیده

در پژوهش حاضر به بررسی اثر استقرار نظام یارانه مستقیم بر مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی در چارچوب نظریه اقتصاد سیاسی پرداخته شده است. جامعه آماری در تحقیق حاضر بورس اوراق بهادار تهران می باشد که تعداد ۱۷۳ شرکت از این جامعه در دوره زمانی ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۶ بعنوان نمونه تحقیق انتخاب شده است. به منظور انجام تحلیل های آماری در پژوهش حاضر از روش رگرسیون خطی چندگانه به روش پانل-اثرات ثابت استفاده شده است. یافته های حاصل از تجزیه و تحلیل داده های پژوهش نشان می دهد که مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی در دوره بعد از استقرار نظام یارانه مستقیم افزایش یافته است. با توجه به یافته های تحقیق حاضر می توان چنین نتیجه گیری نمود که طرح هدفمندسازی یارانه ها از طریق اعمال فشار هزینه بر تولیدکنندگان موجب کاهش سودآوری شرکتها، و افزایش مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی شده است.

واژه های کلیدی: نظام یارانه مستقیم، هدفمندسازی یارانه ها، مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی.

۱- مقدمه

در تحقیق حاضر به آزمون تجربی تاثیر پیاده سازی نظام یارانه مستقیم بر مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی در چارچوب نظریه اقتصاد سیاسی، و در ارتباط با شرکتهای فعال در بورس اوراق بهادار تهران (TSE) در بازه زمانی ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۶ پرداخته شده است. مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی، یعنی دستکاری اقلام تعهدی به منظور اعمال تغییر در سودخالص مورد گزارش که با انگیزه خاصی توسط مدیریت صورت می گیرد (جونز، ۱۹۹۱؛ واتز و زیمرمن، ۱۹۸۶؛ بارگاستالر و دیچو، ۱۹۹۷؛ اسمیت و همکاران، ۲۰۰۱؛ اسکات، ۲۰۰۸). یافته های حاصل از پژوهش های قبلی، نشان می دهد که مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی، تحت تاثیر عوامل کلان اقتصادی نظیر بحران اقتصادی، رکود اقتصادی، ریاضت اقتصادی، رکود تورمی و غیره قرار می گیرد (محمد صالح و احمد، ۲۰۰۵؛ احمد و همکاران، ۲۰۰۸؛ کوسندیس و همکاران، ۲۰۱۷؛ محمد رضایی و همکاران، ۱۳۹۷). با این وجود مطالعات قبلی به تاثیر تجربی پیاده سازی نظام یارانه مستقیم بر مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی، توجهی نکرده اند، و شواهدی در این زمینه در دسترس نیست. به همین دلیل در پژوهش حاضر کوشش شده است تا برای نخستین بار تاثیر نظام یارانه مستقیم بر مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی، به لحاظ تجربی و در ارتباط با بورس اوراق بهادار تهران مورد بررسی قرار گیرد. علت انتخاب بورس اوراق بهادار تهران، بعنوان محیط پژوهشی تحقیق حاضر، پیاده سازی سیاست هدفمند سازی یارانه ها در کشور ایران می باشد، که این موضوع این انگیزه را ایجاد نمود تا بتوانیم تاثیر تجربی پیاده سازی نظام یارانه مستقیم را بر مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی، در ارتباط با شرکتهایی که تحت تاثیر این سیاست قرار گرفته اند (شرکتهای فعال در TSE)، مورد بررسی قرار دهیم.

یکی از سیاستهای اقتصادی کلان اجرا شده در جمهوری اسلامی ایران، قانون هدفمندسازی یارانه ها بوده است که هدف از اجرای آن استقرار نظام یارانه مستقیم در زمینه مصرف انرژی، و به دنبال آن اصلاح الگوی مصرف بوده است. با این وجود اجرای این قانون با چالشهای فراوانی نیز همراه بوده است، که از جمله ی این چالشها، کسری بودجه سازمان هدفمندسازی یارانه ها، عدم پرداخت سهم تولیدکنندگان و افزایش فشارهای هزینه ای بر تولید کنندگان داخلی می باشد (زمان زاده، ۱۳۸۹). به لحاظ نظری افزایش در قیمت انرژی به عنوان یک نهاده مهم در تولید محصول، منجر به افزایش هزینه تولید کنندگان می شود و از این رو می توان آنرا

بعنوان یک شوک منفی وارده بر تولید کنندگان (طرف عرضه اقتصاد) ارزیابی نمود. بدیهی است که چنین شوکی باید از طریق یک راهبرد مناسب خنثی گردد. در چنین شرایطی دو راهبرد می تواند مد نظر قرار گیرد. راهبرد اول پرداخت یارانه نقدی به تولیدکنندگان (همانند خانوارها) به منظور کاهش فشار هزینه ای ناشی از قیمت نهاده انرژی می باشد. این راهبرد علیرغم اینکه در قانون هدفمندسازی یارانه ها پیش بینی شده است اما تاکنون، به علت کسری بودجه سازمان هدفمندسازی یارانه ها تاکنون عملی نشده است. راهبرد دوم، اعطای اختیار لازم به تولیدکنندگان در راستای افزایش قیمت محصولات، به منظور جبران فشار هزینه ی ناشی از افزایش قیمت نهاده انرژی می باشد. این راهبرد نیز به دلیل اینکه موجب وقوع تورم ناشی از فشار هزینه می گردد تا کنون عملی نشده است و کنترل های شدیدی بر قیمت محصولات تولیدکنندگان داخلی اعمال می گردد تا از وقوع تورم ناشی از فشار هزینه پیشگیری گردد. پیامد چنین فرایندی افزایش هزینه های انرژی در بنگاه های تولیدی و کاهش سطح سودآوری و کاهش توان رقابت آنها بوده است (زمان زاده، ۱۳۸۹). فشار هزینه و کاهش سودآوری از جمله عواملی هستند که می توانند موجب ترویج رفتارهای فرصت طلبانه ای همچون مدیریت سود شوند، زیرا کاهش سودآوری یک بنگاه اقتصادی نشان دهنده وجود ضعف در عملکرد مدیریت می باشد و مدیریت بنگاه اقتصادی به پیشگیری از وقوع چنین استنباطی توسط سهامداران و همچنین در راستای حفظ منافع خود (نظیر پاداش بیشتر)، کوشش می کند تا از طریق دستکاری اقلام تعهدی، سود آوری بنگاه اقتصادی را در سطح بالاتری نشان دهد (اسکات، ۲۰۰۸؛ بلکویی، ۱۹۹۳). بنابراین به لحاظ نظری می توان چنین استدلال نمود که اجرای قانون هدفمندسازی یارانه ها (نظام یارانه مستقیم)، موجب ترویج مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی در سالهای بعد از اجرای این قانون شده باشد. با توجه به استدلال نظری فوق، پرسش پژوهشی تحقیق حاضر این است که آیا به لحاظ تجربی، مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی در سالهای بعد از اجرای نظام یارانه مستقیم ارتقاء یافته است یا خیر. به لحاظ نظری پرسش پژوهشی تحقیق حاضر با نظریه اقتصاد سیاسی مرتبط است. نظریه فوق بیانگر وجود یک ارتباط نزدیک میان عوامل اقتصادی، سیاسی و اجتماعی در جوامع مختلف می باشد (نیکومرام و بنی مهد، ۱۳۹۰). با توجه به چارچوب نظریه اقتصاد سیاسی، می توان پیش بینی نمود که رفتار بنگاه های اقتصادی یک جامعه در زمینه های مختلف (نظیر گزارشگری مالی)، تحت تاثیر

از طریق مدیریت و دستکاری اقلام تعهدی انجام می شود که تأثیری بر جریان نقد دوره مالی ندارد. در مقابل مدیریت سود واقعی از طریق فعالیتهایی صورت می گیرد که بر جریان نقد دوره مالی نیز تأثیر گذار می باشد. در هر حال، در ارتباط با مدیریت سود، یک اتفاق نظر کلی وجود دارد، مبنی بر اینکه مدیریت سود موجب کاهش کیفیت اطلاعات حسابداری می شود و به همین دلیل یک انحراف آشکار از منافع سهامداران تلقی می گردد.

۲-۲- نظام یارانه مستقیم و پیشینه آن در ایران

نظام یارانه مستقیم، یکی از سیاستهایی است که از طریق اجرای طرح هدفمندسازی یارانه ها در تاریخ ۲۷ آذر ماه سال ۱۳۸۹ در ایران اجرا شده است. این فرایند موجب حذف تدریجی یارانه ها از مواد سوختی، مواد خوراکی، آب و برق و سایر اقلام شده است و حدود ۶۰ درصد این مبلغ بصورت نقد به خانوارها پرداخت شده و الباقی صرف امور عمرانی و فرهنگی کشور می گردد. از هدفمندسازی یارانه ها بعنوان بزرگترین طرح اقتصادی کشور ایران نام برده می شود. از جمله اهداف قانون اجرای هدف مندی یارانه ها اصلاح الگوی مصرف انرژی، بهبود توزیع درآمد و افزایش رفاه گروه های پایین درآمدی بوده است. یکی از مهمترین چالشهای قانون هدفمندسازی یارانه ها، کسری بودجه سازمان هدفمندسازی یارانه ها و عدم پرداخت سهم تولید کنندگان از یارانه ها و گسترش فشارهای هزینه ای بر تولید کنندگان می باشد. از آنجاکه انرژی یک عامل تولید می باشد، اجرای قانون هدفمند سازی یارانه ها موجب افزایش قیمت انرژی و در نهایت افزایش هزینه های تولید و بهای تمام شده محصولات برای تولید کنندگان شده است. به لحاظ نظری، افزایش قیمت انرژی بعنوان یک نهاده تولید را می توان بعنوان شوک منفی وارده بر تولید کنندگان (طرف عرضه اقتصاد) ارزیابی نمود. افزایش قیمت انرژی (بعنوان یک نهاده مهم در تولید محصول)، بطور مستقیم هزینه تولید کنندگان داخلی را افزایش می دهد. و در نهایت افزایش ناگهانی هزینه، موجب کاهش حاشیه سود و توان رقابت بنگاه های اقتصادی می گردد (زمان زاده، ۱۳۹۰).

۲-۳- ارتباط نظری میان پیاده سازی نظام یارانه

مستقیم و مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی

یکی از پیامدهای منفی استقرار نظام یارانه مستقیم در ایران، اعمال فشار ناشی از افزایش هزینه انرژی بر تولید کنندگان می باشد. زیرا در طرح هدفمند سازی یارانه ها،

موضوعات کلان سیاسی و اقتصادی (نظیر سیاست هدفمندسازی یارانه ها و استقرار نظام یارانه مستقیم) قرار دارد. مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی، یکی از موارد آشکار انحراف از منافع سهامداران است زیرا موجب کاهش سودمندی اطلاعات حسابداری و گمراه کردن سهامداران در زمینه ارزیابی عملکرد مدیریت می شود. بنابراین شناسایی عواملی که موجب ترویج مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی می شوند حائز اهمیت می باشد و می تواند به نهادهای قانون گذار (نظیر سازمان بورس اوراق بهادار، سازمان حسابرسی کشور و سایر نهاد ها)، در راستای برنامه ریزی به منظور کاهش مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی کمک کند. یافته های تحقیق حاضر دارای چند دستاورد مختلف و مرتبط با یکدیگر می باشد. مهمترین دستاورد تحقیق حاضر، کمک به مسئولین دولتی در راستای تدوین و اجرای سیاستهای کلان اقتصادی می باشد. به گونه ای که قبل از اجرای سیاستهای فوق، به پیامدهای منفی اطلاعاتی این سیاستها در سطح جامعه توجه نمایند، و در این راستا از نظرات نهادهای قانون گذار در حرفه حسابداری (مانند سازمان حسابرسی، بورس اوراق بهادار تهران، و جامعه حسابداران رسمی و غیره) استفاده کنند.

۲- مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۲-۱- مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی

مدیریت سود برای نخستین بار توسط هپ ورث (۱۹۵۰) مورد تعریف قرار گرفت. وی مدیریت سود بعنوان عملی سفسطه آمیز و رندانه تعریف می کند که در چارچوب اصول و استانداردهای حسابداری صورت می گیرد. اسکات (۲۰۰۸)، مدیریت سود را بعنوان مجموعه اقداماتی تعریف می کند، که یک یا چند انگیزه خاص و با هدف ایجاد تغییر در سودخالص مورد گزارش انجام می شود. از دیدگاه اسکات (۲۰۰۸)، مدیریت سود دارای الگوهای مختلفی همچون: افزایش سود، کاهش سود، هموارسازی سود، و استقبال از زیان می باشد. واتز و زیمرمن (۲۰۰۰)، بیان می کنند که مدیریت سود می تواند در چارچوب دیدگاه کارایی و فرصت طلبی مورد بررسی قرار گیرد. دیدگاه کارایی بر این فرض استوار است که مدیریت سود در راستای حفظ و ارتقای منافع سهامداران صورت می گیرد. در مقابل دیدگاه فرصت طلبی بر این فرض استوار است که مدیریت سود در راستای ارتقای منافع مدیریت بنگاه اقتصادی انجام می شود. دیچادری (۲۰۰۶)، مدیریت سود را به دو بخش مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی (مصنوعی) و مدیریت سود واقعی تقسیم می کند. مدیریت سود اقلام تعهدی

مدیریت سود، درآمد خود را بیشتر گزارش نمایند. دیمتریس و همکاران (۲۰۱۳) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که با افزایش بحران مالی، گرایش شرکتها به مدیریت سود افزایش می‌یابد. کاسنیدس و همکاران (۲۰۱۶)، در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که با افزایش رکود اقتصادی کشور، مدیریت سود شرکتها افزایش می‌یابد. از میان تحقیقات داخلی انجام شده، محمد رضایی و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیق خود به بررسی تاثیر رکود تورمی بر مدیریت سود واقعی و مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی در ارتباط با شرکتهای فعال در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند، و به این نتیجه رسیدند که در دوران رکود تورمی مدیریت سود واقعی و مدیریت سود مصنوعی توسط شرکتها افزایش می‌یابد.

۳- تدوین فرضیه های تحقیق

با توجه به ارتباط نظری میان استقرار نظام بارانه مستقیم و مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی، که در چارچوب نظریه اقتصاد سیاسی (به شرح بخش ۲-۳) مطرح گردید، فرضیه تحقیق حاضر به شرح زیر تدوین می‌گردد:

" با فرض ثابت بودن سایر شرایط، مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی در دوره بعد از استقرار نظام بارانه مستقیم افزایش یافته است."

۴- روش تحقیق

تحقیق حاضر، از نظر هدف یک تحقیق کاربردی است زیرا نتایج حاصل از آن توسط نهادهای قانون گذار در حرفه حسابداری (مانند سازمان حسابرسی و سازمان بورس اوراق بهادار تهران) مورد استفاده قرار می‌گیرد. تحقیق حاضر همچنین از نظر ماهیت یک تحقیق توصیفی از نوع همبستگی است. در تحقیق حاضر به منظور گردآوری اطلاعات از اسناد و مدارک مربوط به اعضای نمونه شامل: مجموعه صورتهای مالی آنها (صورتهای مالی اساسی و یادداشتهای توضیحی) استفاده شده است. همچنین لازم به توضیح است که این اطلاعات نیز از طریق پایگاه اینترنتی بورس اوراق بهادار تهران و سامانه کدال استخراج شده اند.

۴-۱- جامعه و نمونه تحقیق

به منظور تعیین جامعه آماری در تحقیق حاضر از روش حذف سیستماتیک استفاده شده است و به منظور افزایش اعتبار یافته ها و کاهش خطای نوع اول و نوع دوم بصورت توأم، از کل جامعه آماری بعنوان نمونه در بازه زمانی ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۶

بودجه ای برای پرداخت یارانه به تولید کنندگان پیش بینی نشده است، که این موضوع می‌تواند موجب کاهش سودآوری تولیدکنندگان شود. شاخص های سود آوری، از جمله معیارهای ارزیابی عملکرد مدیران و اعطای پاداش به آنها می‌باشند و این جریان موجب می‌گردد تا مدیران در راستای افزایش منافع شخصی خود (نظیر دریافت پاداش بیشتر)، اقدام به مدیریت سود نمایند. از دیگر عوامل ترویج دهنده مدیریت سود، پایین بودن توان رقابت بنگاه های اقتصادی می‌باشد. مدیران شرکتهایی که از توان رقابت بالایی برخوردار نبوده و وضعیت سودآوری آنها مناسب نیست، همواره کوشش می‌نمایند تا از طریق مدیریت سود، عملکرد خود را بهتر نشان داده و بدین ترتیب از افت قیمت سهام، افزایش ریسک ورشکستگی شرکت، و کاهش منافع شخصی خود جلوگیری نمایند. با توجه به اینکه نظام یارانه مستقیم از طریق فشار هزینه، می‌تواند سودآوری و توان رقابت بنگاه های اقتصادی (بعنوان محرک های مدیریت سود) را تحت تاثیر قرار دهد، از این رو به لحاظ نظری چنین استنباط می‌شود که مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی در دوران بعد از استقرار نظام یارانه مستقیم به میزان قابل توجهی افزایش یافته باشد. استدلال فوق توسط نظریه اقتصاد سیاسی مورد پشتیبانی قرار می‌گیرد. نظریه اقتصاد سیاسی بیان می‌کند که اجرای یک سیاست کلان اقتصادی (نظیر هدفمند سازی یارانه ها) می‌تواند از پیامدهای اقتصادی و اجتماعی برخوردار باشد. بنابراین چنانچه ترویج مدیریت سود توسط بنگاه های اقتصادی را بعنوان یک واکنش اجتماعی در مقابل سیاست استقرار نظام یارانه مستقیم مد نظر قرار دهیم، می‌توانیم چنین استدلال کنیم که استقرار نظام یارانه مستقیم موجب افزایش مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی شده است.

۴-۲- پیشینه مطالعات انجام شده

بررسی پیشینه تحقیقات داخلی و خارجی نشان می‌دهد که تا کنون تحقیقات چندانی در ارتباط با تاثیر سیاستهای کلان اقتصادی بر مدیریت سود صورت نگرفته است و در این زمینه با کمبود شواهد تجربی مواجه هستیم. چاریتو و همکاران (۲۰۰۷)، در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که در دوران رکود اقتصادی، شرکتهایی که تحت تاثیر رکود اقتصادی قرار گرفته اند کوشش می‌کنند تا از طریق مدیریت سود، سودآوری خود را بالاتر نشان دهند و بدین ترتیب از سقوط قیمت سهام خود جلوگیری نمایند. احمد و همکاران (۲۰۱۱)، در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که در دوره رکود اقتصادی، شرکتها کوشش می‌کنند تا از طریق

استفاده شده است. جدول ۱ مشروح تعیین جامعه آماری تحقیق را نشان می دهد.

جدول ۱: غربالگری جامعه آماری (نمونه گیری در تحقیق حاضر)

۴۸۸	تعداد کل شرکت های پذیرفته شده در بورس در پایان سال ۱۳۹۶
	معیارها:
(۱۷۰)	تعداد شرکت هایی که بطور مستمر در قلمرو زمانی ۹۶-۸۵ در بورس فعال نبوده اند
(۳۴)	تعداد شرکت هایی بعد از سال ۸۵ در بورس پذیرفته شده اند
(۵۰)	تعداد شرکت هاییکه جزهلدینگ، سرمایه گذاری ها، واسطه گری های مالی، بانک ها و یا لیزینگ ها بوده اند
(۵۲)	تعداد شرکت هاییکه در قلمرو زمانی تحقیق تغییر سال مالی داده و یا سال مالی آن منتهی به پایان اسفند نمی باشد
(۹)	تعداد شرکت هاییکه در قلمرو زمانی تحقیق اطلاعات مورد آن ها در دسترس نمی باشد
173	تعداد شرکت های نمونه

۲-۴- مدل ها و متغیرهای تحقیق

به منظور انجام آزمون های تجربی در تحقیق حاضر از روش رگرسیون چندگانه (روش حداقل مربعات یا LS) استفاده شده است، که علت استفاده از این روش ماهیت کمی و پیوسته متغیر وابسته تحقیق (مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی) می باشد. در رابطه ۱، پارامتر B1 نشان دهنده تاثیر متغیر مصنوعی استقرار نظام پارانہ مستقیم بر مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی می باشد. چنانچه پس از برآورد این مدل، B1 مثبت و معنادار باشد، شواهدی مبنی بر تاثیر مثبت استقرار نظام پارانہ مستقیم بر مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی بدست خواهد آمد، و فرضیه تحقیق تایید خواهد شد.

رابطه (۱) مدل مربوط به آزمون فرضیه تحقیق:

$$EM_{i,t} = a + \beta_1 DS_{i,t} + \beta_2 Size_{i,t} + \beta_3 CASH_{i,t} + \beta_4 Liq_{i,t} + \beta_5 LEV_{i,t} + \beta_6 MTB_{i,t-1} + \beta_7 Ope_{i,t} + \beta_8 OI_{i,t} + \beta_9 ROA_{i,t} + \beta_{10} SG_{i,t} + \beta_{11} Audit_{i,t} + \beta_{12} Age_{i,t} + \beta_{13} Sub_{i,t} + \Sigma IndustryDum + \Sigma YearDum + \epsilon$$

۲-۴-۱- متغیرهای تحقیق و نحوه اندازه گیری آنها

طبقه بندی و تعریف عملیاتی متغیرها (نحوه اندازه گیری متغیرها) در تحقیق حاضر به شرح جدول ۲ می باشد.

جدول ۲: طبقه بندی و تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق

متغیر	تعریف
متغیر وابسته:	
EM _{i,t}	عبارت است از مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی که بر اساس ۴ معیار شامل: اقلام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل جونز (EMJ)، اقلام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل اسلوان و همکاران (EMS)، اقلام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل کازنیک (EMKZ)، اقلام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل کوتاری و همکاران (EMKO) اندازه گیری می شود.
متغیر آزمون:	
DS _{i,t}	عبارت است از متغیر مصنوعی استقرار نظام پارانہ مستقیم که در سالهای بعد از اجرای طرح هدفمند سازی پارانہ ها برابر با یک و در سالهای قبل از آن برابر با صفر می باشد.
متغیرهای کنترلی:	
SIZE _{i,t}	عبارت است از اندازه شرکت (لگاریتم طبیعی ارزش دفتری کل داراییهای شرکت).
Invrec _{i,t}	عبارت است از حاصل جمع موجودیها و حسابهای دریافتنی تقسیم بر کل داراییها.
CASH _{i,t}	عبارت است از مانده وجه نقد در پایان سال تقسیم بر جمع داراییهای شرکت در پایان سال مالی.
Liq _{i,t}	عبارت است از نسبت جاری (داراییهای جاری تقسیم بر بدهی جاری)
LEV _{i,t}	عبارت است از نسبت بدهی (کل بدهی تقسیم بر کل داراییها)
MTB _{i,t-1}	عبارت است از نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام در سال قبل.
Ope _{i,t}	عبارت است از نسبت هزینه های عملیاتی به ارزش دفتری کل داراییها در پایان سال مالی.
OI _{i,t}	عبارت است از نسبت سود(زیان) عملیاتی به فروش شرکت در پایان سال مالی.

متغیر	تعریف
ROA _{i,t}	عبارت است از نرخ بازده دارایی (سود عملیاتی تقسیم بر ارزش دفتری کل داراییها)
SG _{i,t}	عبارت است از نرخ رشد فروش (تفاوت فروش دوره جاری و دوره قبل تقسیم بر فروش جاری)
Audit _{i,t}	عبارت است از متغیر مصنوعی کیفیت حسابرسی (اگر حسابرسی شرکت از حسابرسان معتمد تراز اول سازمان بورس باشد برابر با یک و در غیر اینصورت برابر با صفر است)
Age _{i,t}	عبارت است از سن شرکت (تعداد سالهای فعالیت شرکت)
Sub _{i,t}	عبارت است از واحد فرعی بودن که به منظور کنترل اثرات مفهوم کنترل در مدل پژوهش تصریح شده است (چنانچه صاحبکار واحد فرعی باشد برابر با یک و در غیر اینصورت برابر با صفر خواهد بود)

داراییهای شرکت i در دوره $t-1$ و در صنعت z می باشد. ξ معرف ارقام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل جونز است و قدرمطلق آن نشان دهنده مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی اختیاری مدل جونز یا EMJ محسوب می گردد.

معادله (۲):

$$ACC_{i,j,t} / TA_{i,j,t-1} = a + \beta_1 1/TA_{i,j,t-1} + \beta_2 (\Delta REV - \Delta REC)_{i,j,t} / TA_{i,j,t-1} + \beta_3 PPE_{i,j,t} / TA_{i,j,t-1} + \xi$$

معادله ۲ نشان دهنده برآورد ارقام تعهدی بر اساس مدل اسلوان و همکاران (۱۹۹۵) می باشد که به مدل جونز تعدیل شده نیز شهرت دارد. در این رابطه $ACC_{i,j,t}$ معرف ارقام تعهدی شرکت i در دوره t و در صنعت z می باشد (تفاوت میان سود خالص و جریان نقد عملیاتی در دوره t). $\Delta REV_{i,j,t}$ معرف تغییرات دوره ای درآمد شرکت i در دوره t و در صنعت z می باشد (تفاوت درآمد شرکت i در دوره t و دوره $t-1$). $\Delta REC_{i,j,t}$ معرف تغییرات دوره ای حسابهای و اسناد دریافتنی شرکت i در دوره t و در صنعت z می باشد (تفاوت میان حسابها و اسناد دریافتنی شرکت i در دوره t و دوره $t-1$). $PPE_{i,j,t}$ معرف ارزش دفتری اموال و ماشین آلات و تجهیزات شرکت i در دوره t و در صنعت z می باشد. $TA_{i,j,t-1}$ معرف ارزش دفتری داراییهای شرکت i در دوره $t-1$ و در صنعت z می باشد. ξ معرف ارقام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل اسلوان و همکاران است و قدرمطلق آن نشان دهنده مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی اختیاری مدل اسلوان و همکاران یا EMS محسوب می گردد.

معادله (۳):

$$ACC_{i,j,t} / TA_{i,j,t-1} = a + \beta_1 1/TA_{i,j,t-1} + \beta_2 (\Delta REV - \Delta REC)_{i,j,t} / TA_{i,j,t-1} + \beta_3 PPE_{i,j,t} / TA_{i,j,t-1} + \beta_4 \Delta CFO_{i,j,t} / TA_{i,j,t-1} + \xi$$

معادله ۳ نشان دهنده برآورد ارقام تعهدی بر اساس مدل کازنیک (۱۹۹۹) می باشد. در این رابطه $ACC_{i,j,t}$ معرف ارقام تعهدی شرکت i در دوره t و در صنعت z می باشد (تفاوت میان

۴-۲-۲- معیارهای جایگزین برای مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی (متغیر وابسته)

معیار های مورد استفاده به منظور اندازه گیری مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی در پژوهش حاضر، به پیروی از جونز (۱۹۹۱)، اسلوان و همکاران (۱۹۹۵)، کازنیک (۱۹۹۹)، کوتاری و همکاران (۲۰۰۵)، ارقام تعهدی اختیاری (DACC) می باشد که بر اساس ۴ معیار شامل: ارقام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل جونز (EMJ)، ارقام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل اسلوان و همکاران (EMS)، ارقام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل کازنیک (EMKZ)، ارقام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل کوتاری و همکاران (EMKO) عملیاتی می شود. مدلهای فوق به شیوه مقطعی و به تفکیک صنایع مورد برآورد قرار گرفته اند. باقیمانده مدلهای فوق نشان دهنده ارقام تعهدی اختیاری می باشد و قدر مطلق باقیمانده این مدلهای شاخص اندازه گیری مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی اختیاری محسوب می گردد. در این روابط متغیرها بر اساس ارزش دفتری داراییها در ابتدای دوره استاندارد شده اند که این اقدام موجب ایجاد تورش در علامت پارامترها (ضرایب) می گردد. به منظور پیشگیری از تورش فوق متغیر $1/TA_{i,j,t-1}$ به این معادلات اضافه شده است.

معادله (۱):

$$ACC_{i,j,t} / TA_{i,j,t-1} = a + \beta_1 1/TA_{i,j,t-1} + \beta_2 \Delta REV_{i,j,t} / TA_{i,j,t-1} + \beta_3 PPE_{i,j,t} / TA_{i,j,t-1} + \xi$$

معادله ۱ نشان دهنده برآورد ارقام تعهدی بر اساس مدل جونز (۱۹۹۱) می باشد در این رابطه $ACC_{i,j,t}$ معرف ارقام تعهدی شرکت i در دوره t و در صنعت z می باشد (تفاوت میان سود خالص و جریان نقد عملیاتی در دوره t). $\Delta REV_{i,j,t}$ معرف تغییرات دوره ای درآمد شرکت i در دوره t و در صنعت z می باشد (تفاوت درآمد شرکت i در دوره t و دوره $t-1$). $PPE_{i,j,t}$ معرف ارزش دفتری اموال و ماشین آلات و تجهیزات شرکت i در دوره t و در صنعت z می باشد. $TA_{i,j,t-1}$ معرف ارزش دفتری

باشد که به منظور عملیاتی نمودن آن به سالهای اجرای سیاست هدفمندسازی یارانه ها توجه شده است. سیاست هدفمند سازی یارانه ها از تاریخ ۲۷ آذر ۱۳۸۹ اجراء شده است. بنابراین نظام یارانه مستقیم از ابتدای سال ۱۳۹۰ در کشور ایران اجرایی شده است. از این رو متغیر مصنوعی نظام یارانه مستقیم برای سالهای ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۶ در ارتباط با تمام شرکتهای نمونه برابر یک و برای سالهای ۱۳۸۶ الی ۱۳۸۸ در ارتباط با تمام شرکتهای نمونه برابر با صفر مد نظر قرار گرفته است. همچنین سال ۱۳۸۹ نیز بعنوان سال خنثی مد نظر قرار گرفته و از تحلیل های تجربی حذف شده است. لازم به ذکر است که محمد رضایی و همکاران (۱۳۹۷)، دمتریس (۲۰۱۳)، پرسادیس و همکاران (۲۰۱۶) نیز در تحقیقات خود به منظور عملیاتی نمودن متغیرهای کلان (نظیر وقوع بحران اقتصادی و رکود تورمی) از یک متغیر ساختگی استفاده کرده اند. بعنوان نمونه مهدصالح و محمدرضایی (۲۰۱۵)، در تحقیق خود که در نشریه بررسی های حسابداری قاره آسیا منتشر شده است سالهای بعد از آزاد سازی بازار حسابرسی را برابر یک و سالهای قبل از آنرا برابر با صفر در نظر گرفتند و بدین ترتیب تاثیر آزادسازی بازار حسابرسی را بر نوع اظهار نظر حسابرس مورد بررسی قرار دادند. بنابراین در تحقیقات تجربی حسابداری که از متغیرهای کلان بعنوان متغیر آزمون استفاده می شود، این متغیرها را بصورت مجازی و در دویخش (سالهای قبل از اجرای سیاست برابر با صفر و سالهای بعد از اجرا برابر با یک) عملیاتی می کنند. بدیهی است که سایر عوامل موثر بر متغیر وابسته مورد کنترل قرار گرفته و سایر عوامل ناشناخته که در مدل تجربی تحقیق کنترل نشده اند در بخش خطای مدل تصریح می شوند. بنابراین مدل تدوین شده در راستای بررسی تاثیر متغیر نظام یارانه مستقیم بر مدیریت سود مناسب می باشد (مشروط بر احراز معیارهای اعتبار سنجی مدل رگرسیون همچون آزمون فیشر و غیره).

۳-۲-۳- متغیرهای کنترلی و دلایل انتخاب آنها

پژوهشهای قبلی انجام شده در حوزه مدیریت سود مانند جری و همکاران (۲۰۱۰)، اینام و همکاران (۲۰۱۲)، احمد و همکاران (۲۰۱۷)، حسینی و همکاران (۱۳۹۶)، نونهال نهر و همکاران (۱۳۹۰)، کرمی و همکاران (۱۳۹۰)، آقایی و همکاران (۱۳۹۱)، کردستانی و همکاران (۱۳۹۳)، هبیتی و همکاران (۱۳۹۳)، رهنمای رودپشتی و همکاران (۱۳۹۲)، ودیعی و همکاران (۱۳۹۱)، نشان داده اند که مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی تحت تاثیر عوامل مختلفی همچون: اندازه شرکت

سود خالص و جریان نقد عملیاتی در دوره t. $\Delta REV_{ij,t}$ معرف تغییرات دوره ای درآمد شرکت i در دوره t و در صنعت j می باشد (تفاوت درآمد شرکت i در دوره t و دوره t-1). $\Delta REC_{ij,t}$ معرف تغییرات دوره ای حسابهای و اسناد دریافتنی شرکت i در دوره t و در صنعت j می باشد (تفاوت میان حسابها و اسناد دریافتنی شرکت i در دوره t و دوره t-1). $PPE_{ij,t}$ معرف ارزش دفتری اموال و ماشین آلات و تجهیزات شرکت i در دوره t و در صنعت j می باشد. $\Delta CFO_{ij,t}$ معرف تغییرات دوره ای خالص جریان نقد عملیاتی شرکت i در دوره t و در صنعت j می باشد (تفاوت میان خالص جریان نقد عملیاتی شرکت i در دوره t و دوره t-1). $TA_{ij,t-1}$ معرف ارزش داراییهای شرکت i در دوره t-1 و در صنعت j می باشد. ξ معرف اقلام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل کازنیک است و قدرمطلق آن نشان دهنده مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی اختیاری مدل کازنیک یا EMKZ محسوب می گردد.

معادله (۴):

$$ACC_{ij,t} / TA_{ij,t-1} = a + \beta_1 1/TA_{ij,t-1} + \beta_2 (\Delta REV - \Delta REC)_{ij,t} / TA_{ij,t-1} + \beta_3 PPE_{ij,t} / TA_{ij,t-1} + \beta_4 ROA_{ij,t-1} + \xi$$

معادله ۴ نشان دهنده برآورد اقلام تعهدی بر اساس مدل کوتاری (۲۰۰۵) می باشد. در این رابطه $ACC_{ij,t}$ معرف اقلام تعهدی شرکت i در دوره t و در صنعت j می باشد (تفاوت میان سود خالص و جریان نقد عملیاتی در دوره t). $\Delta REV_{ij,t}$ معرف تغییرات دوره ای درآمد شرکت i در دوره t و در صنعت j می باشد (تفاوت درآمد شرکت i در دوره t و دوره t-1). $\Delta REC_{ij,t}$ معرف تغییرات دوره ای حسابهای و اسناد دریافتنی شرکت i در دوره t و در صنعت j می باشد (تفاوت میان حسابها و اسناد دریافتنی شرکت i در دوره t و دوره t-1). $PPE_{ij,t}$ معرف ارزش دفتری اموال و ماشین آلات و تجهیزات شرکت i در دوره t و در صنعت j می باشد. $ROA_{ij,t-1}$ معرف نرخ بازده دارایی شرکت i در دوره t و در صنعت j می باشد (نسبت سود عملیاتی شرکت در دوره t به ارزش دفتری داراییهای شرکت در دوره t-1). $TA_{ij,t-1}$ معرف ارزش دفتری داراییهای شرکت i در دوره t-1 و در صنعت j می باشد. ξ معرف اقلام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل کوتاری است و قدرمطلق آن نشان دهنده مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی اختیاری مدل کوتاری یا EMKO محسوب می گردد.

۴-۲-۳- استقرار نظام یارانه مستقیم (متغیر آزمون)

متغیر آزمون در پژوهش حاضر استقرار نظام یارانه مستقیم می

که بطور متوسط 58 درصد شرکتهای نمونه در دوره زمانی تحقیق حسابسان گروه الف(برتر) مورد رسیدگی قرار گرفته اند. آماره میانگین در ارتباط با متغیر مصنوعی SUB نشان می دهد که بطور متوسط 56 درصد از شرکتهای نمونه در دوره زمانی تحقیق واحد فرعی بوده اند.

یکی از پیش فرضهای مدل رگرسیون خطی عدم وجود همبستگی شدید میان جملات توضیحی (متغیرهای مستقل و کنترلی) آن بصورت جفتی می باشد(افلاطونی، 1392). با توجه به جدول 4 همانطور که ملاحظه می گردد ضریب همبستگی میان تمام متغیرهای توضیحی(مستقل و کنترلی) تحقیق که در یک مدل بطور همزمان تصریح شده اند، کمتر از 60 درصد می باشد. بنابراین مشکل همبستگی شدید میان جملات توضیحی تحقیق وجود ندارد، و پیش فرض عدم وجود همبستگی شدید میان جملات توضیحی مدل های تحقیق تایید می شود و می توان در مدل های رگرسیون تحقیق از این متغیرها بطور همزمان بعنوان متغیرهای توضیحی(مستقل و کنترلی) استفاده نمود.

به منظور بررسی مانایی متغیرهای تحقیق از آزمون ریشه واحد هادری استفاده شده است. با توجه به جدول 5 همانطور که ملاحظه می گردد سطح معنی داری آماره Z آزمون هادری، برای تمام متغیرهای تحقیق کمتر از 5 درصد می باشد، و این شواهد نشان می دهد که مشکل ریشه واحد برای هیچ یک از متغیرها وجود ندارد. از این رو می توان ادعا نمود که تمام متغیرها مورد استفاده در مدل های رگرسیونی تحقیق در بازه زمانی تحقیق، مانا(ایستا) هستند.

همچنین به منظور بررسی نرمال بودن داده های مربوط به متغیرهای وابسته تحقیق از آزمون جارکو-برا استفاده شده است. با توجه به جدول 6 همانطور که ملاحظه می گردد سطح معنی داری آماره جارکو برا در ارتباط با معیارهای اندازه گیری متغیر وابسته مدیریت سود کوچکتر از 5 درصد است. این یافته ها نشان می دهد که توزیع داده های مربوط به متغیرهای وابسته نرمال نیست. با این وجود طبق قضیه حد مرکزی، به دلیل زیاد بودن حجم داده ها (1903 سال-شرکت) نرمال نبودن متغیر وابسته مشکل خاصی را در روند تحلیل و بکارگیری روش رگرسیون خطی (LS) ایجاد نمی کند.

، نسبت موجودیها، نسبت وجه نقد، نسبت جاری، نسبت بدهی، نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری، نسبت هزینه عملیاتی، نسبت سودعملیاتی، نرخ بازده دارایی، رشد فروش، و غیره قرار می گیرد. به همین دلیل در پژوهش حاضر متغیرهای فوق در راستای برآورد مدل اصلی پژوهش مورد کنترل قرار گرفته اند. کنترل متغیرهای فوق در مدل اصلی پژوهش، علاوه بر برآورد صحیح مدل و رفع تورش ناشی از متغیرهای حذف شده، به کاهش و رفع برخی از تفسیرهای جایگزین(رقیب) مرتبط با پژوهش کمک می کند.

4- یافته های تحقیق

4-1- آمار توصیفی

در این بخش از تحقیق به ارائه آمارتوصیفی در ارتباط متغیرهای تحقیق، ماتریس همبستگی میان متغیرها، بررسی مانایی متغیرهای تحقیق، و بررسی نرمال بودن متغیر وابسته تحقیق پرداخته می شود. جدول 3 تحت عنوان آمار توصیفی نشان دهنده مهمترین شاخص های مرکزی و پراکندگی شامل: میانگین، میانه، بیشترین مقدار، کمترین مقدار، ضریب چولگی، ضریب کشیدگی، انحراف استاندارد و تعداد مشاهدات در ارتباط با متغیرهای تحقیق می باشد. با توجه به جدول 3 آماره میانگین در ارتباط با متغیر DS نشان می دهد که 63 درصد مشاهدات(سال-شرکت)تحقیق متعلق به دوره بعد از استقرار نظام یارانه مستقیم است. آماره میانگین در ارتباط با متغیر مصنوعی CASH نشان می دهد که به طور میزان وجه نقد شرکتهای نمونه 0,03 درصد ارزش دفتری کل داراییهای آنها است. آماره میانگین در ارتباط با متغیر LIQ نشان می دهد که به طور میانگین ارزش دفتری داراییهای جاری شرکتهای نمونه 1,33 برابر ارزش دفتری بدهی های جاری آنها است. آماره میانگین در ارتباط با متغیر LEV نشان می دهد که به طور میانگین ارزش دفتری بدهی های شرکتهای نمونه تحقیق 60 درصد ارزش دفتری داراییهای آنها است. آماره میانگین در ارتباط با متغیر OE نشان می دهد که به طور میانگین میزان هزینه های عملیاتی شرکتهای نمونه در دوره زمانی تحقیق حدود 5 درصد ارزش دفتری داراییهای آنها است. آماره میانگین در ارتباط با متغیر OI نشان می دهد که به طور میانگین میزان سود(زیان) عملیاتی شرکتهای نمونه تحقیق حدود 18 درصد فروش آنها است. آماره میانگین در ارتباط با متغیر ROA نشان می دهد که به طور میانگین میزان سود خالص شرکتهای نمونه در دوره زمانی تحقیق 13 درصد ارزش دفتری داراییهای آنها است. آماره میانگین در ارتباط با متغیر مصنوعی AUDIT نشان می دهد

جدول ۳: آمار توصیفی برای متغیرهای تحقیق

متغیر	نماد	میانگین	میانه	بیشترین مقدار	کمترین مقدار	انحراف استاندارد	ضریب چولگی	ضریب کشیدگی	تعداد مشاهدات
اقلام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل جونز	EMJ _{it}	0,084	0,070	0,250	0,010	0,068	1,052	3,234	1903
اقلام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل اسلوان	EMS _{it}	0,085	0,060	0,260	0,010	0,069	1,098	3,370	1903
اقلام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل کازنیک	EMKZ _{it}	0,075	0,060	0,210	0,000	0,059	0,867	2,832	1903
اقلام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل کوتاری	EMKO _{it}	0,083	0,070	0,240	0,010	0,066	0,993	3,043	1903
استقرار نظام پارانہ مستقیم	DS _{it}	0,636	1,000	1,000	0,000	0,481	-0,567	1,321	1903
اندازه شرکت	SIZE _{it}	13,668	13,594	16,333	11,496	1,259	0,367	2,610	1903
نسبت وجه نقد به کل دارایی	CASH _{it}	0,036	0,030	0,120	0,000	0,032	1,218	3,684	1903
نقدینگی کل شرکت	Liq _{it}	1,333	1,220	2,814	0,557	0,563	1,080	3,806	1903
نسبت بدهی به کل دارایی	LEV _{it}	0,605	0,618	0,910	0,279	0,177	-0,133	2,144	1903
نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری	MTB _{it-1}	2,263	1,910	5,541	0,517	1,402	0,918	3,006	1903
نسبت هزینه عملیاتی به کل دارایی	Ope _{it}	0,055	0,050	0,133	0,010	0,032	0,853	3,003	1903
نسبت سود(زیان) عملیاتی به فروش	OI _{it}	0,182	0,150	0,500	-0,050	0,151	0,518	2,412	1900
نرخ بازده دارایی	ROA _{it}	0,137	0,120	0,390	-0,035	0,111	0,595	2,690	1903
نسبت رشد فروش	SG _{it}	0,130	0,110	0,830	-0,323	0,293	0,538	2,884	1898
متغیر مصنوعی نوع حسابرس	Audit _{it}	0,587	1,000	1,000	0,000	0,492	-0,355	1,126	1903
سن شرکت	Age _{it}	35,855	38,000	64,000	4,000	13,094	-0,194	1,973	1903
متغیر مصنوعی واحد فرعی	Sub _{it}	0,568	1,000	1,000	0,000	0,496	-0,273	1,074	1903

جدول ۴: ماتریس همبستگی میان متغیرهای مستقل تحقیق

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
1-EMJ	1,00																
سطح معنی داری	-----																
2-EMS	0,97	1,00															
سطح معنی داری	0,00	-----															
3-EMKZ	0,64	0,66	1,00														
سطح معنی داری	0,00	0,00	-----														
4-EMKO	0,90	0,91	0,48	1,00													
سطح معنی داری	0,00	0,00	0,00	-----													
5-DS	0,03	0,02	0,09	0,01	1,00												
سطح معنی داری	0,00	0,00	0,00	0,00	-----												
6-SIZE	0,01	0,00	0,04	-0,01	0,29	1,00											
سطح معنی داری	0,61	0,94	0,13	0,78	0,00	-----											
7-CASH	0,09	0,08	0,13	0,09	-0,00	-0,07	1,00										
سطح معنی داری	0,00	0,00	0,00	0,00	0,84	0,00	-----										
8-LIQ	0,06	0,07	0,13	0,09	0,05	-0,21	0,29	1,00									
سطح معنی داری	0,01	0,00	0,00	0,00	0,03	0,00	0,00	-----									
9-LEV	0,07	0,08	-0,02	0,03	-0,00	0,14	-0,20	-0,40	1,00								
سطح معنی داری	0,00	0,00	0,41	0,19	0,87	0,00	0,00	0,00	-----								
10-MTB	0,08	0,07	0,16	0,10	0,19	0,01	0,02	-0,01	0,10	1,00							
سطح معنی داری	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,54	0,30	0,68	0,00	-----							
11-OPE	0,02	0,02	0,06	0,01	0,10	-0,31	0,14	0,12	0,04	0,12	1,00						
سطح معنی داری	0,51	0,35	0,01	0,58	0,00	0,00	0,00	0,00	0,05	0,00	-----						
12-OI	-0,04	-0,05	0,03	-0,02	-0,14	0,16	0,06	0,30	-0,43	0,23	-0,30	1,00					
سطح معنی داری	0,06	0,04	0,24	0,49	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	-----					
13-ROA	-0,02	-0,02	0,09	0,01	-0,14	0,03	0,16	0,37	-0,39	0,29	-0,05	0,43	1,00				
سطح معنی داری	0,34	0,36	0,00	0,67	0,00	0,13	0,00	0,00	0,00	0,00	0,02	0,00	-----				
14-SG	0,09	0,08	0,09	0,05	-0,09	-0,02	0,10	0,10	-0,03	0,14	-0,02	0,29	0,40	1,00			

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
سطح معنی داری	0,00	0,00	0,00	0,02	0,00	0,29	0,00	0,00	0,17	0,00	0,50	0,00	0,00	-----			
15-AUDIT	0,03	0,04	0,05	0,03	-0,10	0,11	-0,00	0,00	0,01	-0,04	-0,04	0,06	0,05	-0,05	1,00		
سطح معنی داری	0,13	0,10	0,02	0,26	0,00	0,00	0,92	0,97	0,81	0,09	0,08	0,01	0,03	0,03	-----		
16-AGE	0,08	0,09	0,06	0,09	0,22	0,19	-0,01	0,04	0,03	0,05	0,13	-0,08	-0,06	-0,03	0,02	1,00	
سطح معنی داری	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,73	0,07	0,20	0,02	0,00	0,00	0,01	0,14	0,33	-----	
17-SUB	0,05	0,05	0,06	0,05	0,03	0,03	-0,03	-0,05	0,11	0,09	-0,00	0,03	0,08	0,02	0,13	-0,12	1,00
سطح معنی داری	0,03	0,04	0,00	0,04	0,26	0,24	0,24	0,05	0,00	0,00	0,87	0,17	0,00	0,30	0,00	0,00	-----

جدول ۵: بررسی مانایی متغیرهای تحقیق (آزمون ریشه واحد هادری)

متغیر	نماد	آماره Z	سطح معنی داری	مقایسه با ۵ درصد	نتیجه
اقدام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل جونز	EMJ _{it}	۱۰	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است
اقدام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل اسلوان	EMS _{it}	۱۵	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است
اقدام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل کازنیک	EMKZ _{it}	۱۱	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است
اقدام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل کوتاری	EMKO _{it}	۲۰	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است
استقرار نظام یارانه مستقیم	DS _{it}	۱۳	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است
اندازه شرکت	SIZE _{it}	۱۵	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است
نسبت وجه نقد به کل دارایی	CASH _{it}	۱۶	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است
نقدینگی کل شرکت	Liq _{it}	۷	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است
نسبت بدهی به کل دارایی	LEV _{it}	18	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است
نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری	MTB _{it-1}	9	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است
نسبت هزینه عملیاتی به کل دارایی	Ope _{it}	۲۲	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است
نسبت سود(زیان) عملیاتی به فروش	OI _{it}	11	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است
نرخ بازده دارایی	ROA _{it}	18	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است
نسبت رشد فروش	SG _{it}	6	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است
متغیر مصنوعی نوع حسابرس	Audit _{it}	9	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است
سن شرکت	Age _{it}	12	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است
متغیر مصنوعی واحد فرعی	Sub _{it}	14	0,00	کوچکتر	متغیر مانا است

جدول ۶: یافته های حاصل از آزمون جارکو-برا به منظور بررسی نرمال بودن متغیر وابسته مدیریت سود (EM)

متغیر	نماد	آماره جارکو برا	سطح معنی داری	مقایسه با ۰,۰۵	نتیجه آزمون
اقدام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل جونز	EMJ _{it}	335	0,00	کوچکتر	نرمال نیست
اقدام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل اسلوان	EMS _{it}	392	0,00	کوچکتر	نرمال نیست
اقدام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل کازنیک	EMKZ _{it}	240	0,00	کوچکتر	نرمال نیست
اقدام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل کوتاری	EMKO _{it}	313	0,00	کوچکتر	نرمال نیست

درصد می باشد، بنابراین روش نهایی به منظور برآورد مدل‌های تحقیق روش پانل-اثرات ثابت می باشد.

۴-۲- آمار استنباطی

۴-۲-۱- تعیین شیوه برآورد مدل های تحقیق

با توجه به جدول ۸ همانطور که ملاحظه می گردد سطح معنی آماره F لیمر در ارتباط با مدل‌های تحقیق برابر با صفر می باشد که این مقدار کمتر از ۵ درصد است بنابراین روش مناسب به منظور برآورد مدل‌های تحقیق، روش پانل می باشد، از سوی دیگر سطح معنی داری آماره هاسمن در ارتباط با مدل‌های تحقیق نیز برابر با صفر می باشد که این مقدار نیز کمتر از ۵

جدول ۸: یافته های حاصل از آزمون F لیمر و آزمون هاسمن

مدل/آزمون	۱	۲	3	4
آماره F آزمون لیمر	۱۵,۶۲	۱۵,۱۸	۱۴,۲۱	۱۲,۵۴
سطح معنی داری	0.00	0.00	0.00	0.00
مقایسه با ۵ درصد	کوچکتر	کوچکتر	کوچکتر	کوچکتر
نتیجه (روش برآورد مدل)	پانل(ترکیبی)	پانل(ترکیبی)	پانل(ترکیبی)	پانل(ترکیبی)
آماره Chi-Sq آزمون هاسمن	۴۴,۲۷	۵۷,۶۷	۴۶,۶۵	۵۴,۲۱
سطح معنی داری	0.00	0.00	0.00	0.00
مقایسه با ۵ درصد	کوچکتر	کوچکتر	کوچکتر	کوچکتر
نتیجه آزمون هاسمن(روش برآورد مدل)	اثرات ثابت	اثرات ثابت	اثرات ثابت	اثرات ثابت
نتیجه نهایی(روش نهایی برآورد مدلهای تحقیق)	پانل-اثرات ثابت	پانل-اثرات ثابت	پانل-اثرات ثابت	پانل-اثرات ثابت

در این جدول متغیر وابسته مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی (EM) است که با استفاده از معیارهای جایگزین EMJ، EMKO، EMKZ، EMS عملیاتی شده است. متغیر مستقل جدول نیز نظام یارانه مستقیم (DS) می باشد. همانطور که ملاحظه می گردد متغیر آزمون DS بطور مثبت و معنی داری با معیارهای مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی شامل: EMJ، EMKO، EMKZ، EMS مرتبط می باشد زیرا سطح معنی داری (p-value) ضریب متغیر DS در ارتباط با تمام مدلهای برآورد شده در سطوح ۰,۰۱ و ۰,۰۵ و ۰,۱۰ معنی دار است. یافته های فوق شواهدی را در راستای تایید فرضیه پژوهش فراهم می نماید و نشان می دهد که اقلام تعهدی اختیاری شرکتهای نمونه بطور معنی داری بعد از استقرار نظام یارانه مستقیم(بعد از دوره هدفمندسازی یارانه ها) افزایش یافته است. یافته های فوق با نظریه اقتصاد سیاسی مطابق می باشد زیرا طبق نظریه اقتصاد سیاسی سیاستهای کلان اقتصادی بر رفتار شرکتها در حوزه های مختلف(از جمله گزارشگری مالی) تاثیر گذار می باشد. یافته های پژوهش حاضر با یافته های بدست آمده از پژوهشهای محمد رضایی وهمکاران ۱۳۹۷؛ احمد و همکاران، ۲۰۰۷؛ کاسنیدس و همکاران، ۲۰۱۶ مطابقت دارد و نشان می دهد که سیاستهای کلان اقتصادی کشور، می تواند مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی را تحت تاثیر قرار دهد.

۴-۲-۲- بررسی تاثیر نظام یارانه مستقیم بر مدیریت

سود مبتنی بر اقلام تعهدی

جدول ۵ یافته های حاصل از برآورد معادله ۲ را نشان می دهد. به منظور آزمون فرضیه پژوهش ما از رگرسیون OLS استفاده کردیم. داده های مربوط به متغیرهای پیوسته در راستای کاهش تاثیر داده های پرت در سطح ۰,۰۱ ، Winsorising شده اند. خطاهای استاندارد را با استفاده از روش Huber-White تصحیح شده اند تا مشکل ناهمسانی واریانس خطاها را برطرف نماییم. آماره DW نیز در ارتباط با مدلهای برآورد شده بین ۱,۵ تا ۲,۵ قرار دارد و این موضوع نشان می دهد مشکل خودهمبستگی مرتبه اول بین خطاهای مدلهای برآورد شده وجود ندارد. سطح معنی داری آماره BG(بروش-گادفری) نیز بیش از ۵ درصد است (P-Value>0.05). این یافته ها نشان می دهد مشکل خود همبستگی مرتبه دوم نیز بین خطاهای مدلهای برآورد شده وجود ندارد. معنی دار بودن آماره جاکوب-برا (JB) در ارتباط با مدلهای برآورد شده در سطح ۵ درصد رد می شود (P-Value>0.05). این یافته ها نشان می دهد که باقیمانده های مدل های برآورد شده از توزیع نرمال تبعیت می کنند. معنی دار بودن آماره وایت (white) در سطح ۰,۰۵ رد می شود (P-Value). این یافته ها نشان می دهد که خطاهای مربوط به مدل های برآورد شده از ناهمسان بودن واریانس برخوردار نیستند.

جدول ۹: یافته های حاصل از برآورد مدل ۱ به شیوه پانل-اثرات ثابت /متغیر وابسته: مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی (EM)

variable	Pre	EMJ		EMS		EMKZ		EMKO	
		Coef	P-Value	Coef	P-Value	Coef	P-Value	Coef	P-Value
Intercept		0.237	0.000	0.236	0.000	0.080	0.042	0.190	0.000
DS	+	0.006	0.000 *	0.005	0.000 *	0.002	0.000 *	0.002	0.000 *
SIZE _{it}	+	0.025	0.000	0.026	0.000	0.015	0.000	0.020	0.000
CASH _{i,t}	+	0.044	0.360	0.028	0.583	0.028	0.485	0.042	0.000

variable	Pre	EMJ		EMS		EMKZ		EMKO	
		Coef	P-Value	Coef	P-Value	Coef	P-Value	Coef	P-Value
Liq _{i,t}	+	0.025	0.000	0.030	0.000	0.028	0.000	0.054	0.264
LEV _{i,t}	+	0.086	0.000	0.100	0.000	0.078	0.000	0.029	0.000
MTB _{i,t}	+	0.000	0.864	0.001	0.511	0.002	0.014	0.089	0.000
Ope _{i,t}	?	-0.060	0.412	-0.033	0.651	0.116	0.054	0.002	0.114
OI _{i,t}	+	0.099	0.000	0.077	0.000	-0.013	0.450	-0.010	0.876
ROA _{i,t}	-	-0.105	0.000	-0.088	0.002	-0.046	0.069	-0.059	0.004
SG _{i,t}	+	0.016	0.001	0.013	0.005	0.010	0.013	-0.048	0.088
Audit _{i,t}	-	0.003	0.269	0.004	0.145	0.006	0.014	0.005	0.299
Age _{i,t}	?	0.003	0.007	0.003	0.006	0.003	0.000	0.000	0.928
Sub _{i,t}	?	-0.002	0.808	-0.006	0.416	0.004	0.452	0.002	0.036
IND-Dummy		yes		yes		yes		yes	
Year-Dummy		yes		yes		yes		yes	
Number of Obs		1903		1903		1903		1903	
F Value		4.4 [*]		4.2 [*]		8.2 [*]		5.83 [*]	
Adj R		0.25		0.24		0.41		0.09	
DW Stat		1.8		1.7		1.6		1.68	
JB Stat		32.21		14.43		21.48		19.08	
BG Stat		0.18		0.21		0.47		0.16	
Whit Stat		1.62		1.82		1.78		1.53	

جدول 9 نشان دهنده برآورد رابطه 1 برای بررسی تاثیر نظام یارانه مستقیم بر معیارهای مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی در ارتباط ۱۹۰۳ مشاهده (سال-شرکت) می باشد. متغیرهای پیوسته در سطح ۰,۰۱ وینزورایز شده اند. * و ** و *** به ترتیب نشان دهنده معنی دار بودن ضرایب متغیرها در سطح ۰,۰۱ و ۰,۰۵ و ۰,۰۱۰ می باشد.

۵- نتیجه گیری و بحث

در تحقیق حاضر به بررسی تجربی اثر استقرار نظام یارانه مستقیم بر مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی پرداخته شد. نظام یارانه مستقیم از طریق فشار هزینه، می تواند سودآوری و توان رقابت بنگاه های اقتصادی (بعنوان محرک های مدیریت سود) را تحت تاثیر قرار دهد، از این رو به لحاظ نظری چنین استنباط می شود که مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی در دوران بعد از استقرار نظام یارانه مستقیم به میزان قابل توجهی افزایش یافته باشد. استدلال فوق توسط نظریه اقتصاد سیاسی مورد پشتیبانی قرار می گیرد. نظریه اقتصاد سیاسی بیان می کند که اجرای یک سیاست کلان اقتصادی (نظیر هدفمند سازی یارانه ها) می تواند از پیامدهای اقتصادی و اجتماعی برخوردار باشد. بنابراین چنانچه ترویج مدیریت سود توسط بنگاه های اقتصادی را بعنوان یک واکنش اجتماعی در مقابل سیاست استقرار نظام یارانه مستقیم مد نظر قرار دهیم، می توانیم چنین استدلال کنیم که استقرار نظام یارانه مستقیم موجب افزایش مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی شده است. با توجه به استدلال فوق پرسش پژوهشی تحقیق حاضر این است که آیا به لحاظ تجربی، مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی در سالهای بعد از اجرای نظام یارانه مستقیم ارتقاء یافته است یا خیر. در راستای پاسخ گویی به پرسش فوق،

تعداد ۱۷۳ شرکت از بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۶ بعنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند، و با استفاده از روش رگرسیون خطی چندگانه به شیوه پانل-اثرات ثابت، اثر نظام یارانه مستقیم بر مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی مورد بررسی قرار گرفت. یافته های حاصل از آزمون فرضیه پژوهش نشان می دهد که متغیر مستقل نظام یارانه مستقیم بطور مثبت و معنی داری با معیارهای مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی مرتبط می باشد. بنابراین می توان چنین نتیجه گیری نمود که استقرار نظام یارانه مستقیم (هدفمندسازی یارانه ها) در کشور ایران، موجب شوک ناشی از فشار هزینه بر تولید کنندگان شده است، و این موضوع موجب شده است تا بنگاه های تولیدی به منظور جلوگیری از ضعف سودآوری خود از مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی بیشتر استفاده نمایند، تا بدین ترتیب بتوانند عملکرد خود را در سطح مطلوب تری گزارش نمایند و با انتخاب مجدد خود توسط سهامداران دوره تصدی مدیریتی خود را افزایش دهند و همچنین از پاداش بیشتری بهره مند شوند. به همین دلیل میزان ارقام تعهدی اختیاری شرکتهای فعال در بورس اوراق بهادار تهران در دوره بعد از استقرار نظام یارانه مستقیم افزایش یافته است. یافته ها و نتایج تحقیق حاضر با دیدگاه فرصت طلبی تئوریهای اثباتی حسابداری منطبق می باشد زیرا این

ارزشگذاری بالای سهام بر رابطه بین کیفیت حسابرسی و اقلام تعهدی اختیاری"، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، شماره ۴۵، صص ۹۶-۷۳.

* خانی، عبدالله و کریم ایمانی(۱۳۹۲)، "بررسی رابطه بین تخصص حسابرسان در صنعت و اجتناب مالیاتی شرکتهای فعال در بورس اوراق بهادار تهران"، دانش حسابرسی، شماره ۵۱، صص ۲۵-۱.

* کریمی، غلامرضا و آمنه بذرافشان(۱۳۹۰)، "بررسی رابطه بین دوره تصدی حسابرسان و مدیریت سود"، مجله دانش حسابداری، شماره ۴، صص ۸۲-۶۵.

* مشایخی، بیتا و ساسان مهرانی(۱۳۸۴)، "نقش اقلام تعهدی اختیاری در مدیریت سود شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۴، صص ۷۴-۶۱.

* محمدرضایی، فخر الدین(۱۳۹۷)، "بررسی رابطه میان رکود تورمی با مدیریت سود واقعی و مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی"، فصلنامه حسابداری مدیریت، شماره ۳۶.

* Ahmed, K. & Nurul Huqe, M. (2017). Audit Quality, Earnings Management, and Cost of Equity Capital: Evidence from India. *International Journal of Auditing*, 177-189.

* Chen, C. Y., Lin, C. J. and Lin, Y. C. (2004). "Audit partner tenure, audit firm tenure and discretionary accruals; does long auditor tenure impair earning quality?" Working paper, Hong Kong University of Science and Technology.

* Dechow, M. P. Hutton, Kim, J. & G. Sloan, (2011), "Detecting Earnings Management: A New Approach", workshop participants at the University of Arizona, Brigham Young University, the University of Houston, the University of Texas at Austin, the University of Washington and UCLA.

* Fama, E. F. and K. R. French (1998) "Taxes, Financing Decisions and Firm Value" *Journal of Finance*, 53, 819-843.

* Glasser, W. (1998). *Choice theory: A new psychology of personal freedom*. New York, NY: Harper.

* Healy, P. M. And J. M. Wahlen, (1999), "A review of earnings management literature and its implications for standard setting", *Accounting Horizons*, Vol. 13 (4)(December), PP. 355-363.

* Heckman, J. (1979). SAMPLE SELECTION BIAS AS A SPECIFICATION ERROR, *Econometrica*, Vol. 47, No. 1.

* Inaam, Z.G (2012). "Audit Quality and Earnings Management in the Tunisian Context". *International Journal of Accounting and Financial Reporting*. ISSN 2162-3082 2012, Vol. 2, No. 2.

* Jones, J., (1991), "Earnings management during import relief investigations", *Journal of Accounting Research*, Vol. 29. PP. 93-228.

پیش فرض تئوریهای اثباتی حسابداری بر اساس دیدگاه فرصت طلبی این است که مدیران تمایل دارند تا از طریق انجام مدیریت سود، پاداش و مزایای خود را افزایش دهند و بدین ترتیب رفاه و مطلوبیت خود را ارتقاء دهند.

یافته های و نتایج تحقیق حاضر با نظریه اقتصاد سیاسی مطابق می باشد زیرا طبق نظریه اقتصاد سیاسی سیاستهای کلان اقتصادی بر رفتار شرکتهای در حوزه های مختلف (از جمله گزارشگری مالی) تاثیر گذار می باشد. یافته های پژوهش حاضر با یافته های بدست آمده از پژوهشهای محمد رضایی وهمکاران ۱۳۹۷؛ احمد و همکاران، ۲۰۰۷؛ کاسنیدس و همکاران، ۲۰۱۶؛ مطابقت دارد و نشان می دهد که سیاستهای کلان اقتصادی کشور، می تواند مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی را تحت تاثیر قرار دهد. با توجه به یافته ها و نتایج تحقیق حاضر به تمام وزارتخانه ها و موسسات دولتی پیشنهاد می شود تا در راستای تدوین سیاستهای کلان اقتصادی نظیر هدفمندسازی پارانها با به پیامدهای منفی این سیاستها نیز توجه نمایند. زیرا طبق شواهد بدست آمده در تحقیق حاضر، مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی در دوران بعد از اجرای هدفمندسازی پارانها در ایران افزایش یافته است که این موضوع موجب کاهش شفافیت اطلاعاتی در جامعه می شود. بعنوان یک راهکار پیشنهادی به دولت پیشنهاد می شود تا در تدوین و اجرای سیاستها و قوانین کلان اقتصادی به نظرات نهادهای قانون گذار و ناظر در حرفه حسابداری (مانند سازمان حسابرسی، سازمان بورس اوراق بهادار کشور و جامعه حسابداران رسمی کشور) توجه نماید و بدین ترتیب پیامدهای منفی ناشی از اجرای سیاستهای کلان اقتصادی کاهش یابد.

فهرست منابع

* ابراهیمی کردلر، علی و سید عزیز سیدی (۱۳۸۷)، "نقش حسابرسان مستقل در کاهش اقلام تعهدی اختیاری"، بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۱۵، صص ۱۶-۳.

* اعتمادی، حسین و عادل آذر(۱۳۸۹)، "بررسی نقش تخصص حسابرسان در صنعت بر مدیریت واقعی سود و عملکرد عملیاتی آتی"، شماره ۱، صص ۲۸-۹.

* انصاری، عبدالمهدی و علیرضا خودرشدیدی (۱۳۹۳)، "بررسی تاثیر مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی و مدیریت واقعی سود بر نقدشوندگی سهام و ارزش شرکت"، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، شماره ۱۱، صص ۵۳-۴۱.

* ایزدی نیا، ناصر و مهدی میرزایی(۱۳۹۳)، "تاثیر

- * Kasznik, R., (1999), "On the association between voluntary disclosure and earnings management", *Journal of Accounting Research*, Vol. 37, PP. 57-81.
- * Kothari, S. P., A. J. Leone, C. E. Wasley, (2005), "Performance matched discretionary accruals measures", *Journal of accounting and economics*, Vol. 39, PP. 163-197.
- * MohammadRezaei, F. & Mohd-Saleh, N. (2016). The Effects of Audit Market Liberalisation and Auditor Type on Audit Opinions: The Iranian Experience *International Journal of Auditing*, 87-100.
- * Myers, J. N., Myers, L. A. and Omer, C. T. (2003). "Exploring the Term of the Auditor-client relationship and the quality of Earnings: A case for Mandatory Auditor rotation?" *The Accounting Review*, Vol. 78, Issue 3, pp. 779-799.
- * Scott, William, (2008), "Financial Accounting Theory", Printice Hall, PP. 402-431.
- * Trueman, B. & Titman, S., 1998. An explanation for accounting income smoothing. *Journal of Accounting Research*, 26 (1), 127-139.
- * Watts, Ross L. and Jerold L. Zimmerman. (1990). "Positive accounting theory: A ten year perspective". *The Accounting Review*, 65,1 (January): 131-156